

AIKUISLUKIOLIITTO

Opetus- ja kulttuuriministeriö

kirjaamo@minedu.fi

oppivelvollisuus@minedu.fi

Lausuntopyyntö 30.4.2020

Asia: VN/1985/2020 OKM; Hallituksen esitys oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Aikuislukioliitto ry:n ja Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry:n lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle

Aikuislukioliitto ry ja Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry kiittävät mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Kiitämme myös siitä, että olemme voineet osallistua lakivalmistelun tueksi asetetun laajapohjaisen seurantaryhmän työhön. Aikuislukioliittoon kuuluu aikuislukioiden ja -linjojen ylläpitäjiä, Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry sekä Aikuislukioiden opettajat AIO ry.

Maamme aikuislukioiden ja -linjojen erityisenä tehtävänä on jo pitkään ollut aikuisväestömme elinikäisen oppimisen mahdollistamisen ohella maahanmuuttajille tarjottavan kieli- ja kotoutumiskoulutuksen järjestäminen ja nuorten aikuisten syrjäytymisen ehkäisy. Oppilaitoksemme ovat omalta osaltaan toteuttaneet nyt käsillä olevan lakiesityksen keskeisimpiä tavoitteita jo vuosikymmenten ajan. Aikuislukioissa on erityistä osaamista sekä opiskelijoiden tarpeet huomioivien joustavien nivelvaiheen koulutusten että tehokkaan henkilökohtaisen ohjauksen järjestämisessä ja ne ovat kyenneet merkittävästi vähentämään syrjäytyvien nuorten aikuisten määrää maassamme.

Yhdistyksemme kannattaa hallitusohjelmassa ja tässä lakiesitysluonnoksessa esitettyä tavoitetta siitä, että jokainen perusopetuksen päättävä nuori suorittaisi jatkossa myös toisen asteen koulutuksen. Lakiesityksen ensisijaisesta tavoitteesta eli suomalaisten koulutus- ja osaamistason nostamisen välttämättömyydestä olemme myös yhtä mieltä. Lakiesityksessä on ymmärretty mielestämme oikein nivelvaiheen koulutuksen merkitys toisen asteen opintojen onnistumisen mahdollistajana, luomassa välttämättömiä opiskeluvaihtoehtoja. On hyvä, että nykyisiä valmistavia koulutuksia halutaan entisestään kehittää.

Oppivelvollisuuden laajentamisen osalta pidämme tärkeänä syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä lakiesityksessä sitä, että nuori aikuinen voisi uuden lain myötä jatkossa suorittaa oppivelvollisuutta myös lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitetussa aikuisten perusopetuksessa ja myös aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa, hakijaan liittyvästä perustellusta syystä. Hyvää on se, että opintotuki ja opiskeluhuolto ulotettaisiin koskemaan myös oppivelvollisuuttaan aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa suorittavia opiskelijoita.

Esitetyn maksuttomuuden osalta pidämme aikuislukioiden opiskelijoiden kannalta hyvänä sen ulottamista 20 ikävuoteen saakka. Näin myös osa aikuislukioiden tutkintotavoitteisista opiskelijoista pääsisi tämän etuuden piiriin. **Maksuttomuus tulisi kuitenkin ulottaa 20 ikävuoteen saakka myös niiden opiskelijoiden osalta, jotka aloittavat toisen asteen opintonsa 18 vuotta täytettyään.** Monet opiskelijat vaihtavat koulutuksen järjestäjää myös opintojensa loppuvaiheessa ja heitä ei ole aiheutta asettaa muita heikompaan asemaan. Myös heidän osaltaan ensisijainen tavoite on opintojen loppuun saattaminen.

On vaikea arvioida, ovatko lakiesitysluonnoksessa esitetyt oppivelvollisuuden laajentaminen ja toisen asteen koulutuksen maksuttomuus välttämättä tehokkaimmat keinot koulutustason nostamiseen ja syrjäytymiseen liittyvien ongelmien ratkaisemisessa, suhteessa uudistuksesta aiheutuviin huomattaviin kustannuksiin. Tavoitteen kannalta voisi esim. olla tarkoituksenmukaista kohdentaa lisärahoitusta perusopetuksessa syrjäytymisvaarassa

olevien oppilaiden tukemiseen. Katsomme kuitenkin käsillä olevan hankkeen osalta, että **koko ikäluokalle suunnattavan toisen asteen oppimateriaalien maksuttomuuden ja koulumatkatuen edellyttämästä lisärahoituksesta olisi hyödyllistä kohdentaa uudistuksessa ainakin osa erityisesti nivelvaiheen koulutusten onnistumisen varmistamiseen.**

Välttämätöntä uudistuksen onnistumisen kannalta on, että oppivelvollisuuden laajentamisesta aiheutuvat kustannukset korvataan täysimääräisesti kaikille koulutuksen järjestäjille. Muussa tapauksessa säästöt jouduttaisiin ottamaan oppilaitosten opetuksesta ja ohjauksesta ja uudistus kääntyisi itseään vastaan.

Yhdistyksemme ehdottaa, että oppivelvollisuuden laajentamisen ja koulutuksen maksuttomuuden voimaantuloa siirretään eteenpäin vuodella, jotta koulutuksen järjestäjillä on riittävästi aikaa valmistautua uudistuksen tuomiin lukuisiin uusiin velvoitteisiin yhdessä sidosryhmiensä kanssa. Koronaepidemia kuormittaa koulutuksen järjestäjiä myös tulevana lukuvuonna, samalla kun oppilaitokset valmistautuvat lukiouudistuksessa koulutuksen järjestäjille määrättyjen uusien tehtävien toteuttamiseen ja uuden LOPSin käyttöön ottoon. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta (TUVA) on esityksen mukaisesti tulossa voimaan 1.8.2022 ja hankkeen kaikki uudistukset olisi mahdollista ja järkevää toimeenpanna samanaikaisesti silloin.

Aikuisille suunnatun tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) laajuuteen ja rahoitukseen liittyvät ongelmat

Lakiesityksen tavoite nivelvaiheen yhteistyön tiivistämisestä sen varmistamiseksi, että mahdollisimman monet siirtyvät toiselle asteelle, on lähtökohtaisesti hyvä. Yhdistämällä nykyiset erilliset koulutukset voitaneen opiskelijoille tarjota nykyistä joustavampia opintopolkuja ja paremmat mahdollisuudet tutustua sekä ammatilliseen että lukiokoulutukseen ennen lopullisen valinnan tekemistä, minkä voi odottaa vähentävän opintojen keskeytymistä.

Kannatamme erittäin lämpimästi uudistuksen ehdotusta siitä, että tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen lukiokoulutuksen järjestäjän valmentava tutkinnon osa tuotaisiin maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten lisäksi kaikkien opiskeluvalmiuksien ja jatko-opintosuunnitelmien vahvistamista tarvitsevien opiskelijoiden ulottuville. Oppilaitostemme jo pitkään toteuttamissa ja toimiviksi osoittautuneissa nivelvaiheen kokeiluissa (esim. starttilukio) on ollut kysymys juuri tämän kohderyhmän opiskeluedellytysten parantamisesta. Kuten lakiesitysluonnoksessa todetaan, vuosittain noin 4 000 oppivelvollisuusikäistä opiskelijaa keskeyttää aloittamansa toisen asteen opinnot ja tämän ryhmän arvioidaan pääosin jatkavan opintojaan oppivelvollisuuden laajentamisen myötä. Monet tämän ryhmän opiskelijoista voisivat hyötyä esim. juuri aikuislukioiden järjestämästä LUVA-koulutuksesta, ehkä suurempi ryhmä kuin lakiesitysluonnoksessa on arvioitu.

Nyt esitetyn TUVA-koulutuksen rahoituksen yksityiskohtia ja sen riittävyttä on sen sijaan vielä hieman vaikeaa arvioida, koska valmentavaa koulutusta ja yksikköhintatasoa koskevat säädösmuutokset valmistuvat vasta vuoden 2021 aikana. Lakiesitysluonnoksessa esitetyn perusteella aikuisille suunnattujen tutkinnon osien rahoitustaso voi kuitenkin jäädä liian matalaksi tämän koulutuksen laajempaan järjestämiseen aikuisopiskelijoille, nykyisen aikuisille suunnatun LUVA-koulutuksen tavoin. **Uudistuksessa tuleekin varmistaa se, että myös aikuisille suunnattavat valmentavan tutkinnon osat rahoitetaan täyden painokertoimen mukaisesti.**

Lakiluonnoksessa esitellyn uuden tutkintokoulutukseen valmentavan TUVA-koulutuksen mitoitus saattaa osoittautua ongelmalliseksi aikuislukioiden kannalta. Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta koskevan lakiluonnoksen 9 §:ssä ja 17 §:ssä on määritelty koulutuksen laajuudeksi 38 viikkoa ja opiskelijan oikeudeksi saada opetusta ja ohjausta keskimäärin 29 tuntia viikkoa kohti. Näin esim. aikuisille suunnatun LUVA-koulutuksen laajuus kasvaisi nykyisestä merkittävästi, lakiluonnoksessa mainitusta keskimääräisestä 700 opetustunnista 1 102 opetustuntiin (eli enimmillään 57 % lisäys nykyiseen).

Varsinaiseksi ongelmaksi nyt esitetystä tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa saattaa osoittautua se, että sen rahoitustaso on yksinkertaisesti liian matala aikuisille suunnatun koulutuksen järjestämiseen. On paitsi perusteltua, myös ehdottoman tarpeellista, että uudessa valmentavassa koulutuksessa rahoitus määräytyisi kaikkien opiskelijoiden osalta saman eli nuorten täyden porrastuskertoimen mukaisesti. Esitetystä ehdotuksesta

enimmäislaajuudeltaan 29 vuosiviikkotunnin ja 38 viikon TUVA-koulutus sisältäisi täsmälleen saman oppituntien määrän sekä nuorille että aikuisille opiskelijoille.

Lakiesitysluonnoksesta ei käy yksiselitteisesti ilmi, onko uudistuksessa sen voimaan tullessa tarkoitus säilyttää ero nuorille ja aikuisille suunnatun tutkintoon valmentavan koulutuksen rahoituksessa – esim. nykyisessä lukiokoulutukseen valmistavassa LUVA-koulutuksessa aikuisille suunnatun koulutuksen painokerroin on 0,65. Yhdistyksemme on kuitenkin saanut lakivalmistelun aikana alustavan tiedon siitä, että siirtymäajan jälkeen voisi käytössä olla kaikille opiskelijoille vain yksi rahoituksen painokerroin, valmentavaa koulutusta koskevan lain tultua voimaan vuonna 2022.

Kuten lakiesitysluonnoksesta (s. 17) on nähtävissä, nykyinen lukiokoulutukseen valmistava LUVA-koulutus ei ole tavoittanut opiskelijoitaan toivotulla tavalla, vaikka koulutus on kohderyhmäänsä ajatellen erittäin tarkoituksenmukainen: LUVA-koulutukseen osallistui syksyn 2019 laskentapäivän tietojen perusteella valtakunnallisesti vain 102 nuorten oppimäärän mukaan opiskelevaa ja 78 aikuisten oppimäärän mukaan opiskelevaa.

Aikuislukiot ovat alusta asti olleet järjestämässä LUVA-koulutusta ja ne ovat pääasiassa vastanneet maassamme tämän koulutuksen järjestämisestä mutta alun kokeiluvaiheen jälkeen koulutuksen järjestäjille on käynyt selväksi, että aikuisille järjestettävä koulutus on liian kallista. Tästä syystä myös osa suuremmista koulutuksen järjestäjistä on luopunut tämän koulutuksen järjestämisestä, vaikka niiden ryhmäkoot olisivat voineet olla kohtuulliset. Tämä asettaa aikuiset maahanmuuttajataustaiset opiskelijat muita heikompaan asemaan tarvitsemaansa koulutukseen pääsyy osalta.

Yhdistyksemme on aiemmissa yhteyksissä esittänyt, että nykyisen aikuisille suunnatun LUVA-koulutuksen rahoitusta tulisi korjata siten, että siinä rahoitus olisi sama kuin nuorille tarkoitettussa koulutuksessa, koska kummallekin opiskelijaryhmälle tarjottava koulutus on laajuudeltaan ja sisällöiltään sama. Kuten edellä on todettu, koulutuksen järjestäjän kannalta ongelmallista on, että myös opetuksen järjestämisestä aiheutuvat palkkakustannukset ovat nuorten ja aikuisten koulutuksessa samat.

Perusteeksi aikuisopiskelijoille tarkoitettun koulutuksen alemmalle rahoituskertoimelle on esitetty sen nuorisokoulutusta alhaisempi opetustuntimäärä (aikuisilla 28 tuntia, nuorilla 38 tuntia kurssia kohden, nuorille tarkoitettussa koulutuksessa keskimäärin 14 tuntia 15 minuuttia opintopistettä kohden ja aikuisille tarkoitettussa koulutuksessa keskimäärin 9 tuntia 20 minuuttia opintopistettä kohden). On kuitenkin niin, että aikuisopiskelijalla oppituntien ulkopuolella tapahtuvan opiskelun ja itsenäisen työn osuus on sekä varsinaisissa lukio-opinnoissa kuin myös valmistavan koulutuksen opinnoissa suurempi kuin nuorilla. Opiskeltavana (ja opetettavana) ovat samat kurssisisällöt, lähiopetuksen määrästä riippumatta. Syynä aikuisopiskelijoille järjestettävän koulutuksen alhaisempaan oppituntien (lukiokoulutuksessa myös kurssien) määrään on luonnollisesti se, ettei aikuisten ole elämäntilanteen ja pääsääntöisesti ilta-aikaan järjestettävien opintojen vuoksi ollut mahdollista suorittaa samaa määrää oppitunteja. Aikuisopiskelijoilla on myös perinteisesti katsottu olevan nuoria opiskelijoita paremmat valmiudet itsenäiseen työskentelyyn.

Toivomme, että TUVA-koulutuksen rahoitus mitoitetaan riittäväksi myös aikuisopiskelijoiden kannalta.

Käsillä olevan uudistuksen onnistumisen kannalta on olennaista, että kaikille uudistuksen kohteena oleville opiskelijoille tarjotaan yhdenvertaiset onnistumisen mahdollisuudet. Tärkeää on myös se, että oppivelvollisuuden laajentamisen toteuttamiseen osallistuvien oppilaitosmuotojen toimintaedellytyksiä ei heikennetä uudistuksessa nykyisestä.

Helsingissä ja Oulussa, 15.6.2020

Panu Kela
Puheenjohtaja
Aikuislukioliitto ry

Mauri Ronimus
Puheenjohtaja
Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

Aikuislukioliitto ry kannattaa hallitusohjelmassa ja tässä lakiesitysluonnoksessa esitettyä tavoitetta siitä, että jokainen perusopetuksen päättävä nuori suorittaisi jatkossa myös toisen asteen koulutuksen. Lakiesityksen ensisijaisesta tavoitteesta eli suomalaisten koulutus- ja osaamistason nostamisen välttämättömyydestä olemme myös yhtä mieltä. Lakiesityksessä on ymmärretty oikein nivelvaiheen koulutuksen merkitys toisen asteen opintojen onnistumisen mahdollistajana.

Oppivelvollisuuden laajentamisen osalta pidämme tärkeänä syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä lakiesityksessä sitä, että nuori aikuinen voisi uuden lain myötä jatkossa suorittaa oppivelvollisuutta myös lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, perusopetuslain 46 §:ssä tarkoitetussa aikuisten perusopetuksessa ja tarvittaessa myös aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa. Hyvää on se, että opintotuki ja opiskeluhoito ulotettaisiin koskemaan myös oppivelvollisuuttaan aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa suorittavia opiskelijoita.

Pidämme aikuislukioiden opiskelijoiden kannalta hyvänä maksuttomuuden ulottamista 20 ikävuoteen saakka. Näin myös osa aikuislukioiden tutkintotavoitteisista opiskelijoista pääsisi tämän etuuden piiriin. Maksuttomuus tulisi kuitenkin ulottaa 20 ikävuoteen saakka myös niiden opiskelijoiden osalta, jotka aloittavat toisen asteen opintonsa 18 vuotta täytettyään. Monet opiskelijat vaihtavat koulutuksen järjestäjää myös opintojensa loppuvaiheessa ja heitä ei ole aihetta asettaa muita heikompaan asemaan.

Välttämätöntä käsillä olevan uudistuksen onnistumisen kannalta on, että siitä aiheutuvat kustannukset korvataan täysimääräisesti kaikille koulutuksen järjestäjille, koska muussa tapauksessa säästöt joudutaan ottamaan oppilaitosten opetuksesta ja ohjauksesta ja näin uudistus kääntyisi itseään vastaan. Katsomme käsillä olevan hankkeen osalta, että koko ikäluokalle suunnattavan toisen asteen oppimateriaalien maksuttomuuden ja koulumatkatuen edellyttämästä lisärahoituksesta olisi hyödyllistä kohdentaa uudistuksessa ainakin osa erityisesti nivelvaiheen koulutusten onnistumisen varmistamiseen.

Yhdistyksemme ehdottaa, että oppivelvollisuuden laajentamisen ja koulutuksen maksuttomuuden voimaantuloa siirretään eteenpäin vuodella, jotta koulutuksen järjestäjillä on riittävästi aikaa valmistautua uudistuksen tuomiin lukuisiin uusiin velvoitteisiin yhdessä sidosryhmiensä kanssa, samalla kun ne valmistautuvat lukiouudistuksessa uusien tehtävien toteuttamiseen.

Kannatamme erittäin lämpimästi uudistuksen ehdotusta siitä, että tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen lukiokoulutuksen järjestäjän valmentava tutkinnon osa tuotaisiin maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten lisäksi kaikkien opiskelunvalmiuksien ja jatko-opintosuunnitelmien vahvistamista tarvitsevien opiskelijoiden ulottuville.

Vaikka nyt esitetyn TUVU-koulutuksen rahoituksen riittävyttä on vielä vaikeaa arvioida, tulee tasavertaisten kouluttautumismahdollisuuksien takaamiseksi myös aikuisopiskelijoille uudistuksessa varmistaa se, että myös aikuisille suunnattavat valmentavan tutkinnon osat rahoitetaan täyden painokertoimen mukaisesti. Esim. nykyinen aikuisille suunnattu LUVA-koulutus on osoittautunut rahoitustasoltaan riittämättömäksi koulutuksen järjestämiseen.

Käsillä olevan uudistuksen onnistumisen kannalta on olennaista, että kaikille uudistuksen kohteena oleville opiskelijoille tarjotaan yhdenvertaiset onnistumisen mahdollisuudet. Tärkeää on myös se, että oppivelvollisuuden laajentamisen toteuttamiseen osallistuvien oppilaitosmuotojen toimintaedellytyksiä ei heikennetä uudistuksessa nykyisestä.